सुस्वागतम्

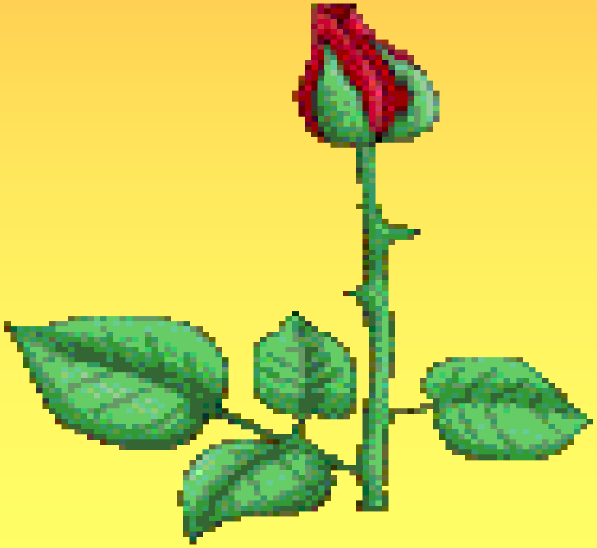

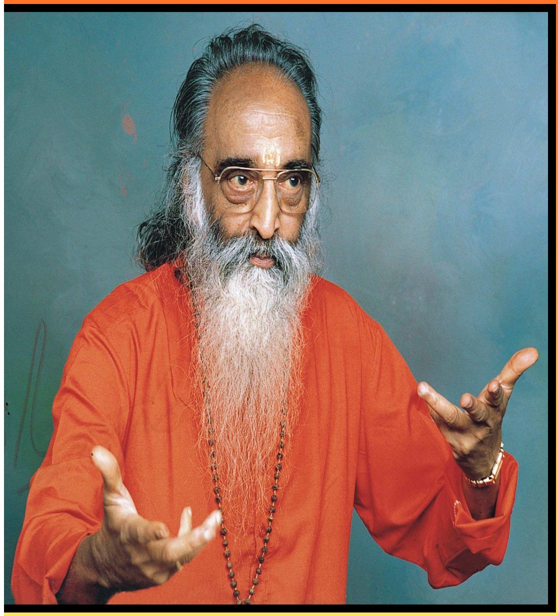

No Transfusion of Idea
Only transformation

स्वामी चिन्मयानंदांचे शैक्षणिक विचार

राज्यस्तरीय चर्चासत्र

दि. ३–४–५ मार्च २०११

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- आजच्या शिक्षण पध्दतीतील Text book creaming व Notes dictatiing ह्या पध्दतीवर त्यांनी कडाडून टिका केली आहे.
- भावनेच्या व विचारांच्या उपकरणांना शुध्द करण्याची व त्यांची जुळणी करण्याची आवश्यकता असते.
- अध्ययनासाठी बसले असतांना आपली सर्व मानसिक शक्ती पूर्णपणे केंद्रीत करण्यासिी सूक्ष्म आंतरिक जुळवाजुळव करावी लागते.
- की कोणत्याही विषयाचे अध्ययन करण्यासाठी त्या विषयाबाबत शास्त्राबाबत आदर श्रध्दा असावा लागतो.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- तुलना पध्दत :–
- एखाद्या वस्तुला त्याच्या विरुध्द वस्तू नसेल तर आपणास तिचे ज्ञान प्राप्त होणार नाही. द्वंद्वांच्या अस्तित्वामुळे मानवी बुध्दीत ह्यातील विरोधाभासाची नकळत नोंद होत असते व ह्या तुलनेमुळे प्राप्त ज्ञानाची दृढता वाढते. ह्या तुलनेतून बुध्दीच्या स्तरावर संकल्पना पक्क्या होतात. अशी तुलनात्मक अध्ययनासाठी वर्गांतर्गत परिस्थिती निर्माण करणे ही जबाबदारी अध्यापकांची असते.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- आत्मनिरिक्षण पध्दती :–
- **Introspection and Self analysis is the only method of learning to know ourselves. Regular practice in detaching ones ego from oneself and watching it with pure impartial judgment is introspection**

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- तुम्ही जसे आहात त्याची तुम्हाला स्वतः प्रचिती येणे व यथार्थ जाणीव घेणे एवढे एकच तुमच्या महत्वाच्या व्यक्तिमत्वाचा तात्काळ गुणोत्कर्ष करण्यास मनोवैज्ञानिक दृष्ट्या पुरेसा आहे. फसवी क्षणिक मूल्ये आपोआप स्वतः गळून पडतील आणि न्याय चिरकालीन मूल्यांची स्थापना त्या ठिकाणी होईल.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- व्यक्तिमत्व विकसनाची ही आत्मनिरिक्षण पध्दती ही पुढील आकृतीवरुन अधिक लक्षात येते.

- 1) Introspect 2) Detect
- 3) Negate 4) Substitute

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- विरोधाभास पध्दत :
- दोन विसंगत विचार घटकांची योजना अशा
- प्रकारे केली जाते की एक दुसऱ्याशी तुलना करीत असतांना विद्यार्थ्यांच्या मनः पटलावर उत्कृष्ट असेल तोच चमकून जाईल. केवळ विरोधाभासातच भ्रामक अस्तित्वाच्या अभावाची व्याख्या करता येते आणि बुध्दीने त्याचे स्पष्टीकरण करता येते.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- अध्ययन पूर्व तयारी :–
- कार्यकारण पध्दती :–
- कार्यकारण भाव शोधन हे बुध्दीच्या स्तरावरील प्रक्रिया आहे व ही प्रक्रिया मानवी बुध्दीला कार्यकारणाच्या मुळाशी जाण्यास प्रोत्साहित करते व ह्यातून खऱ्या अर्थाने मूलभूत संशोधनाची पक्रिया घडून येते.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- विचार पध्दत :–
- व्यक्तिगत अध्ययनात सिध्दांतावर सतत विचार केल्याने खऱ्या ज्ञानाची प्राप्ती होते. विचर ह्या संज्ञेला पर्यायी इंग्रजी शब्द नाही.
- विचारामध्ये काही अत्यावश्यक मानसिक आणि बौध्दिक शिस्तबध्दतेसह या सर्व बाबींचा संयुक्तिकरित्या समावेश होतो. ही मन बुध्दी सुसंस्कारित केल्यावर व्यक्तिला दृढकथने उलगडता येतात.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- बौध्दिक अन्वषेण पध्दती :–
- बौध्दिक अन्वेषण पध्दत ही व्यक्तिगत अध्ययनाची नावीण्यपूर्ण पध्दत गुरुदेवांनी थोडक्यात परिपूर्णपणे विषद केली आहे.
- ह्या पध्दतीत खालील पायऱ्यांचे विवेचन केले आहे.
- १) एखाद्या तत्वास आधारभूत अशी सर्व माहिती गोळा करणे.
- २) माहिती प्रयोग व प्रात्यक्षिकाच्या आधारे पडताळून पाहणे.
- ३) सिध्दांत प्रस्थापित करणे.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- बौध्दिक अन्वषेण पध्दती :–
- बौध्दिक अन्वेषण पध्दती ही एखाद्या तत्वांच्या मुहाशी जाणे व त्याचे अधिष्ठानावर एखाद्या सिध्दांत प्रस्थापित करणे ह्याच्याशी निगडीत आहे.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- वासनाक्षय पध्दत :–
- जेवढ्या वासना जास्त तेवढे मन हे विक्षेपीत बनते व जेवढे मानवाचे वासना कमी व उदात्त असतात तेवढेच त्याचे मन शांत तर होतेच पण अशा व्यक्तिच्या हातून सत्कार्य घडून येते.
- प्रबल वासनेचा बुध्दीपूर्वक भोगाअंती क्षय करणे ही मानसशास्त्रीय पध्दती आहे.
- उच्च आदर्श समोर ठेवून समर्पण भावनेने कर्म केल्यास मन शुध्द होते. वासनांचा क्षय होतो व अशा शांत मनात सम्यक ज्ञानाची प्राप्ती होऊ शकते.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- वासनाक्षय पध्दत :–
- वासनाक्षय पध्दतीचे पुढील सोपान महत्वाचे आहेत.

- १) प्रबळ वासनेचा बुध्दीपूर्वक भोग घेऊन त्याचा क्षय करणे.
- २) कर्म हे अहंकार विरहीत असावे.
- ३) कर्म हे अहंकार रहित असल्यास त्यापासून शांती प्राप्त होते.
- ४) उच्च आदर्श व समर्पण भावनेने युक्त असे कर्म असावे.

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- वेदांतातील खालील अध्ययन–अध्यापन पध्दतीचा पुरस्कार गुरुदेवांनी केला आहे.
- १) अध्यारोप पध्दत,
- २) स्वयं शिक्षण पध्दती,
- ३) उपासना पध्दती,
- ४) सहसंबंध पध्दती,
- ५) चिंतन पध्दती

अध्ययन व अध्यापन पध्दती :–

- उपनिषद कालीन अध्ययनाच्या मार्गावर त्यांनी भर दिला आहे. ते तीन मार्ग म्हणजे –
- १) श्रवण,
- २) स्वाध्याय,
- ३) जप.

धन्यवाद !